

ŠKOLA

Novinky ze světa společného vzdělávání

ALL
INCLUSIVE

3/2014

Proč
já si vlastně
stěžuju? aneb
Co přinese dětem
integrace
»ve velkém«
str. 30

Anna Šabatová:
Inkluze je jediná
cesta, jak nežít
v segregované
společnosti
str. 24

Asistenti na rozcestí

Analýza systému asistenta
pedagoga potvrdila výtky rodičů
i učitelů. Odborníci navrhnou
systém nový str. 6

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

KOMENTÁŘ

Olga Kusá: Standard práce asistenta pedagoga je norma otevřená pro variace

str. 4

TÉMA

Analýza systému asistenta pedagoga potvrdila výtky rodičů i pedagogů

str. 6

PŘÍBĚH

Proč jsem se stala asistentkou? Aby moje dcera vůbec mohla do školy

str. 10

PROFIL ASISTENTA

K mé práci potřebuji podporu podobně smýšlejících a jednajících lidí

str. 14

VZDĚLÁVÁNÍ

Sestra Cyril Mooney v Praze: Věřím v rovnost všech dětí a to vám chci předat

str. 16

PŘÍBĚH

Když Sodo přijel z Mongolska, neuměl ani slovo česky. Dnes odříkává vyjmenovaná slova

str. 21

ROZHOVOR

Anna Šabatová: Inkluzi vidím jako jedinou cestu, jak nežít v segregované společnosti

str. 24

PŘÍBĚH

Veřejný ochránce práv: Nedat asistenta dítěti s postižením je diskriminace

str. 28

REPORTÁŽ

Proč já si vlastně stěžuju? aneb Co přinese dětem integrace »ve velkém«

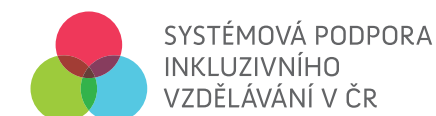
str. 30

AKTUALITY

Zrakově postižené děti z celé republiky závodily v Blansku

str. 36

Elektronický čtvrtletník Škola all inclusive vychází díky podpoře ESF projektu **Systémová podpora inkluzivního vzdělávání v ČR**, registrační číslo CZ.1.07/1.2.00/43.0003

Nositel projektu: **Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci**, Žižkovo nám. 5, Olomouc, IČ: 61989592

Hlavní partner: **Člověk v tísni, o. p. s.**

Redakční rada: doc. Jan Michalík, Mgr. Tomáš Habart, Mgr. Hana Kroupová
Redaktorky: Bc. Martina Vysloužilová, Mgr. Petra Klimková

Grafická úprava: Mgr. Zdeňka Plocrová

Jazyková korektura: Petra Klimková

Autor titulní fotografie: Jiří Kroupa

Email: inkluze@upol.cz, tel. 585 635 055

Zpravodaje jsou archivovány na adrese: www.inkluze.upol.cz

STANDARD PRÁCE ASISTENTA PEDAGOGA JE NORMA OTEVŘENÁ PRO VARIACE

Jakou roli má asistent pedagoga ve školním kolektivu? Co se od něj čeká a jak ho metodicky vést? Odpovědi hledá české školství už deset let.
ILUSTRAČNÍ FOTO: MICHAL KRYL

Školy prosazující principy inkluzivního vzdělávání se mnohdy neobejdou bez pomoci asistentů pedagoga a již není pochyb o tom, že při vzdělávání dětí a žáků se speciálními vzdělávacími potřebami hrají významnou roli. Na druhou stranu po deseti letech oficiálního působení asistentů pedagoga (AP) na našich školách existuje stále řada problémů, kterým tato profese čelí.

»I bez zastřešujícího materiálu z ministerstva školství může Standard práce asistenta pedagoga poskytnout řešení základních otázek existence této profesní skupiny.«

Olga Kusá

je speciální pedagožka. Pracuje ve společnosti Člověk v tísni jako metodička pro oblast asistent a jako pedagožka v Lize lidských práv pro projekt Férová škola.

Jsou to například chybějící jednotná pravidla pro zřizování této pozice a systém metodického vedení, ale také nejasné nebo velmi rozdílné vnímání role a postavení AP v kolektivu pedagogických pracovníků. Obrovské rozdíly ve způsobech zapojení AP a jejich využívání na školách, nejasnosti týkající se náplně práce, očekávání a přidělených kompetencí svědčí o nutnosti explicitně pojmenovat kvalitu práce AP. Jinými slovy jde o nutnost definovat profesní standard jako normu, která na základě struktury činností, povinností a odpovědností stanoví profesní kompetence potřebné pro standardní, kvalitní výkon profese AP. Nicméně vytvořit obecně platný standard jedné profesní skupiny pedagogických pracovníků není v současné situaci jednoduché. Nadějně snahy MŠMT, v minulosti směřující k vytvoření uceleného a zastřešujícího dokumentu pro pedagogické pracovníky obecně,

přinesly jen úvodní vymezení přístupů k problému a bohužel nedošlo k završení prací. Co tedy nabídne Standard práce asistenta pedagoga? Domníváme se, že i bez zastřešujícího materiálu může poskytnout řešení základních otázek existence této profesní skupiny. Proto se Standard zaměřuje na určení základních cílů a zásady působení AP v českých školách. Zabývá se organizačně správnými aspekty ustavení této profesní pozice ve školách i základními normativními pravidly výkonu jeho činnosti (zejména pracovněprávního charakteru). Stanoví základní předpoklady pro kvalitní výkon pozice asistenta pedagoga. Jasně vymezuje působnost AP jako člena pedagogického týmu školy a doporučuje systém metodického vedení a hodnocení asistenta pedagoga vzhledem k jeho podílu na výchovně-vzdělávací činnosti ve třídě i mimo ni. Standard práce asistenta pedagoga by ale měl být také vy-

jádřením široce sdílené podstaty profesionality asistenta pedagoga jako pedagogického pracovníka, společenského očekávání vzhledem k rolím a jeho kompetencím. Aby představa o kvalitě asistenta pedagoga reflektovala realitu a potřeby školní praxe v kontextu současného vzdělávacího systému, byl Standard vytvářen v interakci a spolupráci mezi účastníky vzdělávacího procesu, akademické půdy a vzdělávací politiky. Je formulován v podobě kompetenčních požadavků, charakteristik klíčových profesních činností, kompetencí, znalostí, hodnot a postojů. Chápejme jej jako normu. Ovšem nikoli jako normu neměnnou, ale jako otevřený, vyvíjející se fenomén, ponechávající prostor pro individuální variace a inovace.

ILUSTRACNÍ FOTO:
ZŠ A PŠ SVÍTÁNÍ

»Zjistili jsme, že v některých krajích nejsou vůbec realizovány akreditované kurzy či relevantní obory na vysokých školách. Pouze polovina asistentů pedagoga si myslí, že jsou pro ně dostupné kvalifikační kurzy.«

ANALÝZA SYSTÉMU ASISTENTA PEDAGOGA POTVRDILA VÝTKY RODIČŮ I PEDAGOGŮ

Lenka Kořínková z Husle-
nek má sedmiletou dcerku
Adélku, která se narodila
s mnohačetnými vrozenými
vadami a téměř nevidí. Když
šla dívka do první třídy,
žádala maminka o asistenta
pedagoga. Nedostala ho, a pro-
to se rozhodla, že asistenta
bude dělat sama. Protože je
samoživitelka se dvěma dět-
mi, požádala o pomoc Charitu
a nadaci Světluška a podařilo se
jí našetřit peníze na celý školní
rok.

Adélka prý bude mít na asisten-
ta nárok, až bude úplně slepá.
»Přesto se nevzdávám. Právě
se snažím využít projekt úřadu
práce na veřejně prospěšnou
práci – asistent do ZŠ k dítě-
ti se zdravotním postižením.
Budu věřit, že i přes složité
papírování to paní ředitelka
nevzdá a já budu v září moct
nastoupit do práce, která mne
naplňuje,« svěřila se maminka.
V jiné části republiky je na-
opak asistentů pedagoga
dostatek, ale nejsou dostatečně

finančně ohodnoceni a školy
musí složitě shánět prostředky
z více zdrojů. »Někde je podle
mě asistent pedagoga zbytečný,
dítě je nesamostatné a asis-

tent za něj spoustu věcí udělá.
Neumí s ním pracovat,« myslí
si speciální pedagožka Kamila
Mertová z Liberce, která má
sama postiženého chlapce.

Asistentů přibývá, ale nejsou dost připraveni

Začarovaný kruh, ze kterého
se snaží od loňského září
najít cestu odborníci z Uni-
verzity Palackého v Olomouci
a společnosti Člověk v tísni.
Projekt Systémová podpora in-
kluzivního vzdělávání v ČR chce
systém změnit, zlepšit a docílit

toho, aby se v budoucnu náv-
rhy opíraly o školský zákon.
Členové týmu právě dokončili
Analýzu vzdělávání asistentů
pedagoga, která poukázala na
několik zásadních nedostatků
současného stavu. A potvrdila
výtky, které zaznívají jak z řad
rodičů, tak ze strany školských
pracovníků.

»Navrhujeme nový systém, který
zohlední jak dosavadní erudici
a praxi asistentů pedagoga, tak
jejich profesní potřeby, které se
odvíjejí od specifik jednotlivých
dětí,« řekl Jiří Langer z Pedago-
gické fakulty UP.

*»Někde je asistent
pedagoga zbytečný.
Dítě není samostat-
né a asistent za něj
spoustu věcí udělá.
Neumí s ním
pracovat.«*

Podle Marie Klusáčkové ze
společnosti Člověk v tísni
asistentů pedagoga přibývá, ale
nejdou ve skutečnosti na svou
profesi dostatečně připraveni.
»Zjistili jsme, že v některých
krajích nejsou vůbec reali-
zovány akreditované kurzy či
relevantní obory na vysokých
školách. Pouze polovina AP si
myslí, že jsou pro ně dostupné
kvalifikační kurzy,« doplnila
Marie Klusáčková. Z Analýzy
systému vzdělávání asistentů
pedagoga vyplynulo, že asis-
tentům chybí rozvoj a nácvik
komunikačních dovedností pro
spolupráci s učitelem a též
komunikační dovednosti
potřebné při práci s rodinami
žáků, navazování kontaktů
a další spolupráci s rodinou
a zejména v přímé práci se žáky
ve třídě v průběhu vyučování.
Naléhavě rovněž potřebují, aby
nedílnou součástí jejich
vzdělávání byly odborně
vedené praxe a naslechy ve
školním prostředí a názorné
vyložení teoretické látky. ▶

Osmdesát asistentů pedagoga bude příští
školní rok přímo v praxi ověřovat nové
metodické příručky pro asistenty.

ILUSTRACNÍ FOTO: J. KROUPA

»Pomohlo by, kdyby studenti pedagogických programů měli aspoň dva semestry speciální pedagogiky. Kdyby byli učitelé dobře připraveni, nepotřebovali bychom tolik asistentů.«

Petr Adam, ředitel Základní školy v Příbyslavi, si myslí, že v českém školství je asistentů dostatek. Za situace, kdy ubývá dětí, je podle něj nelogické, že přibývá asistencí. »Určitě by pomohlo, kdyby vysokoškolské obory pedagogického zaměření do svého programu povinně zahrnuly například dvousestrální výuku speciální pedagogiky. Aby ten kantor věděl, jak pracovat s dítětem, jaké druhy handicapů jsou, jak se projevují a jak jim předcházet. Kdyby byli učitelé dobře připraveni, nepotřebovali bychom tolik asistentů,« míní ředitel.

Standard přináší seznam žádaných kompetencí

Odborníci zpracovali výchozí text Standardů práce asistenta pedagoga, který by se měl stát základním dokumentem. Asistenti, učitelé, ředitelé, pracovníci poraden i státní správy v něm najdou všechny potřebné informace. Absolutní novinkou je seznam požadovaných kompetencí AP. Jsou to například kompetence komunikativní, sociální a personální, k řešení problému, k učení, pracovní a podobně. Vznikají i metodické příručky a texty. »Šest metodik bude zaměřeno na jednotlivé typy zdravotního postižení, čtyři pro děti se sociálním znevýhodněním a zbylých 22 metodik vzešlo

z ankety mezi asistenty. Týkají se konkrétních výchovně-vzdělávacích situací u dětí se speciálně vzdělávacími potřebami,« upřesnil Jiří Langer. Dokumenty by měly být dokončeny v srpnu 2014. Pak budou ověřovány na jednotlivých školách a následně autorskými týmy dopracovány, publikovány a dány k dispozici pedagogické veřejnosti. Ve čtyřech krajích (Olomoucký, Moravskoslezský, Středočeský a Ústecký) bude působit osm metodických pracovníků a minimálně osm desítek asistentů, kteří budou zařazeni do sítě a budou metodiku testovat. V konečné podobě je dostanou na stůl úředníci ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, kteří by je měli zpracovat do legislativy. »Moc bych si přála, aby náš stát konečně otevřel oči a usnadnil to všem lidem, kteří to mají v životě opravdu moc těžké,« řekla maminka handicapované dcery Lenka Kořínková.

Martina Vysloužilová

ANGLIE MÁ PRO ASISTENTY JASNĚ DANÁ PRAVIDLA

Zajímavá je zkušenost Jany Korábové, která pracovala jako asistentka pedagoga v Anglii. Absolvovala tam asistentský pobyt Comenius, který umožňuje budoucím učitelům pracovat v zahraniční škole. Účastníci tak lépe porozumí evropskému rozměru vyučování a studia.

Pracovala jste v Británii na pozici asistenta pedagoga. Jaká je tam situace?

Ve školním roce 2012/2013 jsem strávila v rámci programu Comenius deset měsíců ve Walesu, kde jsem působila na dvou cardiffských školách: Albany Primary a Cathays High School. Na obou školách bylo mým úkolem asistovat českým dětem, které neměly dobrou znalost angličtiny. Zatímco na Albany Primary jsem pravidelně asistovala ve 2. třídě a získala jsem si tak s několika dětmi důvěrnější vztah, na Cathays jsem měla rozvrh rozmanitý. Nejčastěji jsem asistovala žákům, kteří se do Walesu právě přistěhovali, a pomáhala jsem jim i jejich rodičům orientovat se v celém školním systému.

Je systém v zahraničí v něčem dál, lepší než v ČR? V čem konkrétně?

V Cardiffu je mnoho imigrantů a na tuto situaci reaguje i škola. Na obou školách, kde jsem působila, bylo několik asistentů na pozicích »bilingvního asistenta«, kteří pomáhali dětem s jazykovou bariérou. Největším rozdílem tedy je, že institut asistenta je v cardiffských státních školách velmi běžný a asistenti se mohou díky svému počtu specializovat. Například do Albany Primary docházeli asistenti k dětem s poruchami čtení, poruchami chování a již zmínění bilingvní asistenti. Mladí lidé, kteří dokončili svou učitelskou přípravu, často trávili první rok jako asistenti a sbírali tak další zkušenosti.

Jaká je tam role asistenta?

Pokud jste asistentem v UK, je vaše role přesně vymezená. Asistentská pozice obnáší několik úrovní (asistent na úrovni 1 nesmí zůstat se třídou sám, neplánuje výuku, nevyučuje), na každou potřebujete

adekvátní vzdělání (úroveň 1 odpovídá několikahodinovému kurzu a je lehce přístupná například lidem bez humanitního vzdělání, imigrantům apod.). Každý asistent má ve škole jasné definované kompetence, což přináší příjemné pracovní prostředí: učitelé vědí, co mohou od asistentů na různých úrovních očekávat, a asistenti tak mají velmi konkrétní cíle, podle své úrovně. Zvyšování asistentské úrovně je velmi běžné díky dobrému systému dalšího vzdělávání, kurzů a specializovaných oborů. Dobré fungování tohoto modelu jistě vděčí mnoha letům praxe a hledání dobré cesty.

(vys)

FOTO: ARCHIV
JANY KORÁBOVÉ

ILUSTRAČNÍ FOTO:
MICHAL KRYL

FOTO: ARCHIV
LENKY KOŘÍNKOVÉ

PROČ JSEM SE STALA ASISTENTKOU? ABY MOJE DCERA VŮBEC MOHLA JÍT DO ŠKOLY

Náš příběh začal v porodnici 8. prosince 2005.

Ve 43. týdnu těhotenství přišla na svět moje milovaná Adélka s váhou 4 650 gramů. Měla mnohočetné vrozené vývojové vady, kromě oboustranné katarakty měla rozštěp měkkého patra a srostlé palečky na nohou. Už jako miminko si hodně zažila.

Operace patra dopadla dobře, dodnes navštěvujeme jednou ročně foniatrii, plastickou chirurgii, zubní a ORL v Brně.

Jednou za čtrnáct dní jezdíme ke specializované logopedce do Luhačovic. Adélka má problémy s chrupem, zoubky nám dávají zabrat. Nejpodstatnější je ale zrak.

První operaci podstoupila ve Zlíně ještě jako miminko. Pan doktor Stodůlka jí transplantoval umělé čočky. Nikdy nezapomenu na chvíli, kdy se Adélka probírala z narkózy a »poprvé mě zhlédla«. Ten pocit je dodnes pro mne nepopsatelný, na tuto chvíli

nikdy nezapomenu, na ten její úsměv...

V nemocnici víc než doma

Na kontroly jsme dojížděly pravidelně, v nemocnici jsme byly víc než doma, po zakalení čocek proběhla reoperace. Byly jsme v péči »Rané péče« v Olomouci, kde nás měla na starosti úžasná paní Hálková. Jezdila až k nám domů, asi jednou za měsíc, a vždy se Adélce pečlivě věnovala. I mně ukázala, jak

s Ádou pracovat. Jaké mám používat barevné kontrasty, jaké zvukové hračky... Do školky v Huslenkách Áda nastoupila už pod vedením SPC ze Zlína, kde nám oznámili, že »na asistenta to není«. Ale do MŠ v té době chodila i nevidomá holčička, která asistentku měla, a tak jí Adélku »přišoupli«. Asistentka je velmi šikovná, obětavá a hodná paní, ale chudina měla na starosti obě holčičky. Za to jí dodnes moc děkuji, Adélka byla v té době šťastné dítě. Když holčička odešla i s asistentkou příští rok do školy, Adélka zůstala sama jako kůl v plotě. Kromě častých modřin, jak padala na vycházkách, bývala unavená a často nemocná.

Škola jako velký zlom

V té době jsem pracovala v oblastní Charitě jako osobní asistentka, a právě zde jsem viděla, kolik lidí bojuje a pere se, i když jim život neustále »háže klacky pod nohy«. Došlo mi, že nástup do základní školy bude pro mou Adélku zlomový a velice těžký. Ale věděla jsem, že ji v tom nenechám samotnou. Bylo mi navrženo, ať jí dám odklad, ale já jsem si tvrdě stála za svým. Požádala jsem nadaci Světluška o finanční výpomoc na asistenta. Jako samoživitelka dvou dětí a s platem 8 000 korun jsem si ho nemohla dovolit.

Hodně mi pomohla Charita, z různých dobročinných a charitativních akcí nám byly věnovány finanční prostředky. S pomocí Světlušky a Charity jsme nasbíraly penízky na celý školní rok.

Hlavně se nevzdat

Asistentku jsem Adélce dělala já sama, miluji práci s dětmi, se kterými se život nemazlil. Víím, že to Adélce hodně pomohlo. Troufám si říct, že i úžasné paní učitelce, která má ve třídě 27 dětí.

Adélka je velkou bojovnicí, i když se s ní život nemazlil. Navštěvuje 2. třídu ZŠ, možná jako premiantka třídy. Je to moje velká bojovnice. I když se už umí se životem poprat, víím, že to nebude mít v tom našem státě jednoduché. Budu vždy na její straně a budu za ni bojovat! Adélka podstoupila několik vyšetření v celkové anestezii, prošly jsme Olomouc, Brno, v červnu nás čeká operace. Adélka přichází o zrak na pravém oku, na které funguje, levé už je téměř slepé. Asistentka prý dostane, »až oslepne úplně«. Já jsem přišla o práci v Charitě kvůli častým návštěvám u lékaře s dítětem. Přesto se nevzdáváme, právě se snažím využít projekt Úřadu práce na veřejně prospěšnou práci – asistent do ZŠ k dítěti se zdravotním postižením.

»Adélka přichází o zrak na pravém oku, na které funguje. Levé už je téměř slepé. Asistentka prý dostane, až oslepne úplně.«

Budu věřit, že i přes složité papírování to paní ředitelka nevzdá a já budu v září moci nastoupit do práce, která mě naplňuje.

Doufám, že náš příběh osloví veřejnost. Chci, aby všichni věděli, jak to u nás funguje – že co si nevydupeme, to prostě nikdy nedostaneme. Moc bych si přála, aby náš stát konečně otevřel oči a usnadnil cestu všem lidem, kteří to mají v životě opravdu moc těžké. ●

*Lenka Kořínková,
maminka Adélky*

FOTO: ARCHIV
NOORJAHAN MIAH

»Nejmladším dětem pomáhám při získávání počáteční gramotnosti a porozumění fungování světa.«

CHTĚLA BYCH SE VŽÍT DO EMOCÍ DĚTÍ A POCHOPIT, JAK PŘEMÝŠLEJÍ

Jméno a věk: Noorjahan Miah (Ruby), 35 let
Studium: National Institute of Continuing Adult Education (Národní institut pro další vzdělávání dospělých)
Současné působení: asistentka pedagoga v bilingvální třídě pro etnické menšiny

Největší pozitiva současné práce: Nejraději pracuji s mladšími dětmi a pomáhám jim při získávání počáteční gramotnosti a porozumění fungování světa.

Největší výzvy, potřeby: Největší výzvou pro mě je pochopit, jak děti přemýšlejí a uvažují, a vžít se do jejich emocí.

Motto/přání do budoucna: V budoucnu bych ráda zvládla učitelský kurz.

Ruby opustila školu jako šestnáctiletá bez jakékoli kvalifikace. Po téměř dvaceti letech se v anglickém Walesu nedávno do školních lavic vrátila, aby si doplnila akreditaci v oboru Podporující výuka a učení.

Ruby ve studiu excelovala, veškeré úkoly plnila před termínem a ohromovala členy zkušební poroty svým pozitivním postojem a rostoucí

sebedůvěrou. Přestože nyní Ruby pracuje na plný úvazek jako třídní asistent v bilingvální třídě pro etnické menšiny, má v plánu pokračovat v prohlubování své kvalifikace studiem vyšší úrovně programu Učebního asistenta.

»Od začátku kurzu jsme viděli, jak sebedůvěra Ruby roste. Občas se stane, že mladí lidé nedostanou příležitost pokračovat ve vzdělávání,

přestože o to stojí. Vzdělávání dospělých je skvělý způsob, jak to napravit,« říká Rubyina vyučující Laura-Morris-Lloyd. Sama Ruby přiznává, že byla hodně nervózní, když po dvacetileté pauze začínala znovu studovat. »Bála jsem se, že nebudu mít dost sebevědomí, abych kurz zvládla. Vyučující znali moje zázemí a obzvláště Laura se postarala o to, abych měla veškerou

»Vždycky mě trápilo, že jsem si nedokázala dokončit školu. Ale nikdy není pozdě na to, začít se učit. Najděte si kurz, který vás zajímá, a pak do něj skočte po hlavě.«

podporu, kterou jsem potřebovala. Díky ní jsem získávala stále více sebedůvěry, která rostla s každým novým úkolem. Nyní jsem si, v roli třídního asistenta, svými dovednostmi jistá,« tvrdí Ruby, která se nyní dokonce zabývá

myšlenkou udělat si v budoucnu učitelský kurz. »Vždycky mě trápilo, že jsem nedokázala dokončit školu. Ale nikdy není pozdě na to, začít se učit. Určitě bych doporučila komukoli v mé situaci, aby si našel kurz, který ho zajímá,

a pak do něj skočil po hlavě. Možná to zní strašidelně, ale stojí to za to.«

*Zdroj: <http://www.acttraining.org.uk>
 (překlad Jana Korábová, redakčně kráceno)*

FOTO: WWW.ACTTRAINING.ORG.UK

FOTO: MICHAL KRYL

»Největší potřebu spatřuji v nutnosti komunikovat a neustále informovat rodiče, aby nabyli pocit jistoty, že »svěřili« dítě do školního prostředí.«

V rámci projektu Školní asistenti Nové školy, o. p. s., podporuji žáky se sociálním znevýhodněním na 1. stupni Základní školy Kamenná stezka v Kutné Hoře. Dětem asistuji zejména při výuce, přípravě na výuku, skupinovém a individuálním doučování a procvičování učiva. Snažím se motivovat a zapojit

K MÉ PRÁCI POTŘEBUJI PODPORU PODOBNĚ SMÝŠLEJÍCÍCH LIDÍ

Jméno a věk: Markéta Hálová, 35 let

Studium: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně-sociální fakulta, magisterský studijní program Rehabilitační péče o postižené děti, dospělé a staré osoby

Zkušenosti: pracovník sociální péče, pedagog a AP u žáků se zdravotním postižením, lektor v sociální rehabilitaci, školní asistentka pro žáky se sociálním znevýhodněním

Současné působení: školní asistent v rámci Nové školy, o. p. s., ZŠ Kamenná Stezka (Kutná Hora)

Největší výzvy, potřeby: Podporovat rozvoj každé osobnosti podle individuálních zájmů a dispozic pro budoucí uplatnění v různých oblastech života.

Motto: Při troše snahy a dobré vůle se vždycky něco zmůže. Zkusme učinit tento svět krásnější pro všechny, dívejme se kolem sebe očima potřebných.

do příprav i rodiče těchto dětí. Na škole současně pomáhám se zapojením do výuky i chlapci se zdravotním postižením. Děti doprovázím na školní akce, dohlížím na jejich bezpečnost a podílím se na smysluplném trávení volného času žáků na základě jejich zájmů také v průběhu školních přestávek. K mé práci neodmyslitelně

patří častý kontakt a komunikace s rodiči žáků. Stejně jako vytváření výukových materiálů na podkladě specifických potřeb těchto dětí. Největší potřebu v mé práci spatřuji především v nutnosti komunikovat a neustále informovat rodiče o jejich dítěti, aby nabyli pocitu jistoty »svěření« dítěte do školního prostředí.

»Asistenta pedagoga vidím jako určitého prostředníka mezi školou a rodinou. Podle mého mínění by měl zastávat pozici empatického mediátora.«

Asistenta vidím jako určitého prostředníka mezi školou a rodinou. Podle mého mínění by měl zastávat pozici empatického mediátora, podporovat rozvoj každé osobnosti podle individuálních zájmů a dispozic pro budoucí uplatnění

v různých oblastech života. Při této práci je velmi potřebná podpora podobně smýšlejících a jednajících lidí. Tu mi ve velké míře dodávají lidé z Nové školy zainteresovaní v projektu Školní asistenti, kterým patří můj velký dík.

Medailonek vznikl v rámci projektu Školní asistenti – nástroj upevňující rovné příležitosti dětí a žáků ve Středočeském kraji; CZ.1.07/1.2.33/02.0022. Projekt je financován ze zdrojů ESF a státního rozpočtu ČR prostřednictvím OPVK.

FOTO: MICHAL KRYL

FOTO: DAVID BRUNER

SESTRA CYRIL MOONEY V PRAZE: VĚŘÍM V ROVNOST VŠECH DĚTÍ

Jak dokázala jedna ředitelka změnit život tisícům dětí původně odkázaným k životu na samém společenském okraji, mohli poznat velmi zblízka účastníci týdenního kurzu Od intuitivní pedagogiky k hodnotovému vzdělávání, který se v květnu konal v HUB Praha. Ve spolupráci s organizacemi ČOSIV, Pramení, o. p. s., HUB Praha a Era svět jej za pomoci dobrovolníků a ambasadorů projektu zorganizovala jedna z autorek filmu Sit Beside Me Linda Jandajská.

Řádová sestra Cyril Mooney, původem z Irska, vybudovala na své škole Loreto Sealdah v indické Kalkatě unikátní inkluzivní vzdělávací systém. Do školy, kterou vedla 33 let, chodí momentálně nejen děti nejrozličnějšího náboženského vyznání a děti se zdravotními postiženími; do jedné školy, kterou původně navštěvovaly jen děti z nejbohatších kast, přijala také děti z rodin, které nemají na školné, i děti ze slumů a z ulice. Celkem má škola asi 1 700 žáků. »Těch posledních je ve škole kolem tří set a říká se jim duhové děti,« dovídáme se z dokumentárního filmu Sit Beside Me, který můžete zdarma zhlédnout na stránkách www.sitbesideme.org.

Vrstevnické učení a hodnotové vzdělávání

Studium na škole v Loreto Sealdah je systémově založeno na vrstevnickém učení a hodnotovém vzdělávání. Jeden z prvních pracovních listů, který řádová sestra z Indie rozdala padesáti účastníkům semináře, mezi nimiž byli učitelé i ředitelé škol, pracovníci nevládních organizací i nezávislí vzdělavatelé, se týkal porovnání dvou vzdělávacích systémů. V jednom je na prvním místě soutěž, která se projevuje důrazem na známky, sociál-

ní zázemí, prestiž, zkoušení a studium před vším ostatním. Postavení dítěte v takové škole se odvíjí od jeho akademických úspěchů, důsledkem je pak stále větší tlak rodičů i učitelů na úspěch dítěte. Podle sestry Cyril tento systém vede v posledku také ke lhaní, k sobectví a k soudům na základě materiálních hodnot.

Cyril Mooney, vyznamenaná čestnými doktoráty v Indii i na západních univerzitách, je členkou Rady za práva dětí v Indii. Indická vláda podpoří 600 škol, které přijmou její výjimečný vzdělávací systém. Aktivně jej zatím duplikuje prvních 15 škol.

Škola Loreto Sealdah má stále dobré renomé, neboť studenti v ní kromě sociálních kompetencí dosahují zároveň výborných studijních výsledků.

Od soutěživosti k sounáležitosti

Na takovou školu, kam chodily jen děti z majetných rodin, sestra Cyril sama přišla učit. Postupnými kroky se této ženě podařilo změnit klima soutěživosti na klima sounáležitosti. I dnes

» Když vnímáte své učitelské povolání jako poslání, pak máte starost o každého studenta.« Cyril Mooney

je na škole důležitá společná snaha dítěte a učitele dosáhnout maxima, ale zároveň je třeba vnímat potřeby druhých. Důraz se klade na snahu o uplatnění toho nejlepšího, co se svým nadáním dovedu, na pomoc druhým pro společný úspěch, sebehodnocení, tvořivost. Důsledkem je uvolněná atmosféra umožňující kreativní práci, komunitní vědomí, soudy na základě lidských hodnot, které umožňují, aby postavení dítěte záviselo na jeho osobní kvalitě. Účastníci pražského semináře seděli (stejně jako žáci v Loreto Sealdah) v 7–8členných skupinách a hovořili o důsledcích i rizicích obou systémů.

Překážkou růstu je strach

Cyril Mooney jako správný leader přinášela v Praze do pracovních skupin podněty k přemýšlení pomocí výroků a uplatňovala tytéž zásady, které fungují v její škole. ▶

Je třeba vše promyslet nejprve o samotě, pak v menší skupině a nakonec se všemi. Skutečné vzdělávání je podle ní proces osvobozování se od strachu, který brání člověku naplnit svůj duchovní, intelektuální a emoční potenciál.

Jak dosáhla toho, že prestižní škola pro bohaté přijala špinavé a hladové děti z ulice?

»Jděte ven, chod'te s otevřenýma očima, uvědomte si, co je třeba změnit, vymyslete jak a udělejte to.« Ve škole Loreto Sealdah, která stojí poblíž vlakového nádraží, to prý bylo jednoduché.

Děti chodily do školy kolem že-

brajících vrstevníků žijících na ulici a samy přicházely s návrhy, jak to změnit. Sestra Cyril jim jejich plány jen pomáhala uskutečnit. »Dokud sami sebe i děti nezbavíme strachu, tak na sobě nemůžeme pracovat,« říká tato srdnatá žena a v pracovním listě, nad nímž účastníci kurzu diskutují, jsou důvody strachu konkretizovány: Strach z prvního kroku, který souvisí se strachem z chyby nebo omylu. Strach z toho, že nebudeme schopni ukázat hmatatelné výsledky svého úsilí, strach, že nevíme, co si o nás druzí pomyslí, když začneme prosazovat neobvyklé věci. Ze strachu jsme podezíraví ke každé metodě, která klade důraz na samostatné myšlení, a je to opět jen strach, který nám velí posuzovat efektivitu vzdělávání podle toho, kolik si dítě uložilo do paměti. Na úrovni osobních vztahů se strach projevuje nošením »masky« a na profesní úrovni neschopností říci, co si myslím, s tendencí dělat to, co dělají ostatní, namísto ochoty riskovat a zkoušet nové nápady. »Náš školní systém stále ještě

pracuje na úrovni strachu, který je tím hlavním motivačním prostředkem pro to, jak ve škole dosáhnout vzdělávacích cílů,« poznamenává během semináře Dana Stariatová, jednatelka soukromé Základní školy Mánesova ze Sokolova. »Na základě pracovních listů sestry Cyril bude pro mne

o něco snazší s učiteli to téma otevřít. Ze semináře si odnáším především způsob, jak lze vést metodicky k hodnotovému vzdělávání učitele, a věřím, že když budu mluvit o podobách strachu také s rodiči, proměna bude uskutečnitelná.« Linda Jandějsková, spoluautorka filmu Sit Beside Me, říká: »Když

jsme byli ve škole v Loreto Sealdah, vnímali jsme, že tady nejde jen o školu, ale o něco, co nás přesahuje.« Sestra Cyril totiž neřeší na prvním místě organizaci školy a akademické výstupy. Pro školu, která je založená na hodnotách, platí, že vzdělávání je v zásadě transformační proces, který vyvolává změnu

v nastavení mysli a v postojích studentů, učitelského sboru i rodičů. Učení, které je založeno na hodnotách, není možné bez lásky.

To slovo se tu objevuje často. »Dítě, které je milováno, může být upřímné, svobodné a může věřit ve spravedlnost,« uzavírá sestra Cyril jeden z mnoha příběhů, jimiž dokládá své »metody«. Tento příběh je o vzdorovitém děvčeti z ulice, které přijalo pravidla školy teprve poté, když mu Cyril přislíbila, že z Loreto Sealdah nebude muset odejít, pokud to samo nebude chtít. Dívku zatím odevšad vždy po čase vyhodili. Útočila a bránila se již předem ze strachu z opětovného zklamání. Ze všech příběhů, které jeptiška vyprávěla, bylo jasné, že se na prvním místě snaží odhalit příčiny »zlobení«. Její zájem o jednotlivce se projevoval příkladně i na semináři. Když někdo z učitelů zmínil, že si neví s nějakým dítětem rady, vyptávala se s upřímným zájmem (a třeba i o přestávce) tak dlouho, dokud se neobjevila možná příčina problémů. ▶

Sestra Cyril Mooney »jen« pomohla realizovat nápady svých žáků. Děti z bohatých kast samy pomohly chudým vrstevníkům z ulice.

O svých zkušenostech mluvila na semináři také Olga Kusá z Ligy lidských práv.

FOTO: DAVID BRUNER

»Když chcete někoho přesvědčit o inkluzivním vzdělávání, musíte jej přesvědčit srdcem – oslovit příběhem.«

»Když vnímáte své učitelské povolání jako poslání, pak máte starost o každého studenta.«

Jakou roli hraje v inkluzi přijetí?

O přijetí byla v některých skupinách řeč velmi dlouho. Přijetí jakéhokoliv dítěte na školu totiž ještě neznamená přijetí v srdci. »Při práci s odlišností je přitom právě tohle přijetí nejdůležitější,« mluví na semináři také o své vlastní zkušenosti Olga Kusá z Ligy lidských práv. Celý týden nejde jen o to, dozvědět se, jak je to se školou Cyril Mooney v Kalkatě, ale reflektovat své vlastní zkušenosti, pocity a praxi. »Pokud přijímám, že děti jsou jiné, nehodnotím je, což je při komunikaci s rodinami, které žijí výrazně jiným životem než majorita, někdy velmi náročné. Chci-li však rodiče přizvat a mít z nich skutečné partnery, tak ode mne nikdy nesmí cítit odmítnutí, odsudek, který nemusí být ve slovech. Je často obsažen v řeči těla, dikci,

barvě hlasu, očním kontaktu,« pokračuje Olga Kusá. Rodiče, kteří nemají pozitivní zkušenost ze školství, jsou podle ní na to velmi citliví: »Mají strach z odmítnutí. Pokud nemáme pro ně porozumění a konflikt prohlubujeme tím, že máme v srdci odsudek, tak inkluze nefunguje a zkušenost rodičů se přenáší na děti. Ta situace je náročná, nedá se naučit ze dne na den a pro řadu z nás, kteří jsou konfrontováni s nesnadnými situacemi dětí a jejich rodičů, kteří to mají takzvaně jinak, je to těžké. Ale bez toho, abychom na sobě pracovali, to nejde. Je to náš úkol. Rodiče nemohu měnit. Mohu měnit sama sebe, a jestli jsem profesionál, tak jsem ve škole od toho, abych tuto cestu hledala.« Na otázku Lucie Macků z České odborné společnosti pro inkluzivní vzdělávání, jak přenést hodnotové vzdělávání do ČR, řádová sestra odpovídá: »V první řadě je důležité přesvědčit ředitele. Bojí se zavést jiný systém, protože mají odpovědnost. Ve školách, které si jako první vzaly děti ulice, se učitelé a ředitelé také báli. Roli sehrály nevládní organizace, od kterých se učitelé učili a stále učí. S pomocí nevládních organizací se konečně po třiceti letech usilování a politických debat začínou naše školy rozšiřovat po celé Indii. Naši filozofii je přinášet do škol vzdělání

znalostí i hodnot zároveň. K tomu ale musíte učitele vést. V Indii se začíná taková metodologie zavádět do systému.« Seminář byl také o našem osobním vztahu k Bohu, o tom, jakým způsobem svůj vztah k němu chápeme a naplňujeme, byl zde čas na zvnitřnění nových poznatků a ticho. Poslední pracovní list sestry Cyril se vztahoval ke Zlatému pravidlu modifikovanému do třinácti náboženských systémů. Jak byste chtěli, aby lidé jednali s vámi, tak vy jednete s nimi. »Co však s Bohem v ateistické společnosti?« zeptala se přímo Lucie Macků. »To je pro mne těžká otázka,« říká sestra Cyril. »Dle mého jde o to jít příkladem. Duchovní dimenze dává smysl našemu životu. Pokud budou děti vedené jen horizontálně, nebudou uznávat jiné hodnoty než materiální. Říká se, že náboženství je opiem lidstva. Myslím však, že existují nebezpečnější opiáty.«

Nina Rutová,
autorka je šéfredaktorkou časopisu Rodina a škola a metodička projektů společnosti Člověk v tísni

Khongorzul Jambal-Erdene byla s manželem v Česku pět let bez své dcery a syna. Dnes už je rodina spolu. Děti chodí do školy v Pardubicích.
FOTO: Z. VĚVODA

KDYŽ SODO PŘIJEL Z MONGOLSKA, NEUMĚL ANI SLOVO ČESKY. DNES ODŘÍKÁVÁ VYJMENOVANÁ SLOVA

Páták Sodo a jeho starší sestra Tsomo se při cestě do školy usmívají a i když prší a okolí působí šedě, mají dobrou náladu. Doprovází je drobná žena s pěknými rysy ve tváři, která působí skromně a vyzařuje z ní klid. Jak později přiznává, už víc než rok je šťastná. Okamžiky, které prožívá se svými blízkými, jsou pro ni vzácností a je za ně velmi vděčná. »Do České republiky jsme přišli s manželem za prací. Po pěti le-

tech jsme konečně získali trvalý pobyt a od té doby zde můžeme pracovat bez pracovního povolení. Děti žily u prarodičů v Mongolsku a já je mohla za celou dobu navštívit pouze jednou, a to na dva měsíce,« svěřuje se Khongorzul Jambal-Erdene. Uplynulé období pro ni bylo hodně těžké a nerada na něj vzpomíná. Složitě byly ale také začátky dětí po příjezdu do českého prostředí. Nerozuměly ani slovo a hlavně Sodo

si nemohl v odlišném světě zvyknout. Stále se mračil, hodně zlobil a ve škole se nechtěl s nikým kamarádit.

Asistentka rodině rozumí. Je také Mongolka

Rodině pomohlo sdružení MOST PRO, o. p. s., z Pardubic, které poskytuje odborné sociální poradenství pro cizince z takzvaných třetích zemí včetně občanů Evropské unie.

»V české škole je tempo pomalejší než v Mongolsku, ale zaměřené na opakování, aby děti učivo pochopily pořádně. Školáci tady mají větší volnost, mohou se více kreativně rozvíjet.«

► Poradna rodině zajistila asistentku pedagoga Zolzaju Bajarovou, která je mongolské národnosti a v České republice vystudovala pedagogickou fakultu. Chlapci se věnuje od září letošního roku, a protože mluví plynule česky, je jeho velkou oporou. »Na začátku to bylo takové chaotické. Sodo je temperamentní. Musela jsem mu hodně věcí neustále vysvětlovat a být trpělivá. Ale stálo to za tu námahu. Chlapec udělal obrovský pokrok. Mám velkou radost, že začíná pomalu mluvit česky,« říká Zoja.

Co mě baví? Matematika, tělocvična a plavání

Školák vyniká ve zpěvu a svým spolužákům někdy zazpívá i ve svém rodném jazyce. Když zpívá v mongolštině, je ve třídě takové ticho, že by se dalo krájet. »Mě baví hlavně matematika, tělocvična a plavání,« říká lámanou češtinou černošský kluk. »Sodo už se opravdu snaží navazovat kontakty, i když někdy ještě nevhodně. Spolužáky třeba poplácává po zádech nebo píše nemístné esemesky. To se ve škole naučil velice rychle,« říká s úsměvem třídní učitelka Helena Toupalová, která si velice pochvaluje přítomnost asistentky pedago-

Asistentka pedagoga Zoja Bajarová pochází také z Mongolska, ale mluví plynule česky. I proto je ve škole pro Soda velkou oporou.
FOTO: 2 x Z. VÉVODA

ga ve výuce. »Když s ním řeším výchovné problémy, nemám žádnou zpětnou vazbu. Naštěstí mám Zoju, která mu všechno přeloží do jeho mateřštiny a komunikace je hned jednodušší,« vysvětluje učitelka. S asistentkou také probírá individuální výukový plán. Například na český jazyk chlapec kolektiv opouští a učí se samostatně v kabinetu. Zoja se ho ptá třeba na roční období, nebo jaká zná vyjmenovaná slova. Kromě češtiny Sodo pokulhává také ve vlastivědě, kde stále potřebuje doučování.

V Česku mají školáci větší volnost

V Mongolsku je podle jeho maminky základní výuka zaměřená na učení a »biflování«. Školáci přijímají velké množství infor-

mací a učitelé nekladou důraz na opakování. »V Čechách je tempo pomalejší, ale zaměřené na opakování, aby to děti pochopily pořádně. Školáci tady mají větší volnost než v Mongolsku, mohou se více kreativně rozvíjet, u nás je to opravdu zaměřené jen na ten dril,« doplňuje maminka. Sodo chodí pravidelně na kroužek doučování a také například na thajský box. Mimoškolní aktivity zajišťuje poradna MOST PRO. V letošním a loňském roce se do aktivit zapojilo zhruba sedmdesát dětí cizinců. Jednalo se o skupinové doučování dvakrát týdně. »Podle mě je integrace dětí cizinců to nejdůležitější. Jejich zapojení do kolektivu, schopnost najít si kamarády, komunikovat s paní učitelkou a naučit se žít v české společnosti jim velice usnadňuje

život. Rodiny jsou rády, že jim a jejich dětem pomáháme,« vysvětluje Zita Kudrnová, ředitelka pardubického sdružení. Největší boom mongolských dětí byl v Pardubicích a okolí v roce 2008, kdy továrny zaměstnávaly hodně cizinců z této asijské země. Sdružení je intenzivně připravovalo na vstup do školy. Děti měly každý den přípravku čtyři až pět hodin po dobu tří měsíců.

Martina Vysloužilová

»Když Sodo zpívá spolužákům ve své mateřštině, je ve třídě takové ticho, že by se dalo krájet.«

MULTIKLUB POD MOSTEM

MOST PRO, o. p. s., realizuje od dubna 2013 do prosince 2014 projekt MULTIKLUB POD MOSTEM. Je určen pro školy a školská zařízení v Pardubickém kraji, které pracují s dětmi cizinci. Klub zajišťuje například výuku českého jazyka, vzdělávání v dalších školních předmětech, asistenty pedagoga, volnočasové aktivity. Od začátku projektu do současnosti mělo asistenta pedagoga 12 dětí:

- 3 – Mongolsko
- 3 – Vietnam
- 3 – Bulharsko
- 1 – Rumunsko
- 1 – Ukrajina
- 1 – Slovensko

Více na <http://www.mostlp.eu/multiklub-pod-mostem/>

Anna Šabatová se celoživotně angažuje v oblasti ochrany lidských práv a zajímá se o sociální politiku. Za minulého režimu strávila dva roky ve vězení. Byla mluvčí Charty 77 a členkou Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných.

INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ VIDÍM JAKO JEDINOU CESTU, JAK NEŽÍT V SEGREGOVANÉ SPOLEČNOSTI

Nová ombudsmanka Anna Šabatová má z předlistopadové minulosti jednu důležitou zkušenost. Jako členka disentu zažila, co to je být ve společnosti menšinou. Právě pomoc lidem, kteří z nějakého důvodu nepatří do hlavního společenského proudu, je jí velmi blízká. Děti se zdravotním nebo sociálním znevýhodněním nevyjímaje.

V Kanceláři veřejného ochránce práv jste působila už v letech 2001–2007 jako zástupkyně ombudsmana Otakara Motejla. V letošním roce jste se do úřadu vrátila. V čem se změnila situace v oblasti lidských práv za těch několik let?

Vztáhnou to k činnosti ochránce. V ní je problematika lidských práv mnohem více zastoupena, než tomu bylo v prvních letech existence této instituce. Souvisí to s rozšířením působnosti ochránce, ať už jde o ochranu osob omezených na svobodě a prevenci špatného zacházení s nimi, ochranu před diskriminací, nebo dohled nad vyhošťováním cizinců a podobně. Obecně bych řekla, že k porušování lidských práv v demokratické společnosti nedochází záměrně či s vědomým úmyslem práva porušit. Jde vždy více či méně o necitlivý výkon veřejné moci, opomenutí, neprofesionalitu v sociálních službách nebo dlouhodobě přetrvávající stereotypní pohled společnosti. Často porušení práv nemá jasnou a pro každého na první pohled rozpoznatelnou podobu.

Mění se pohled na základní práva?

Ano, mění. Třeba před deseti lety, když ještě neexistovala Úmluva o právech lidí se zdravotním postižením, brali

bychom samozřejmě jako porušení základních práv, kdyby se s lidmi v ústavní péči nějak špatně zacházelo, někdo by je tam omezoval nebo trestal nebo by dostávali špatnou stravu. Česká společnost se ale ještě nedívala tak kriticky na samotný fakt, že lidé stráví celý život v instituci. Po přistoupení k Úmluvě musíme i toto nahlížet kriticky a snažit se to změnit.

Nebo jiný příklad. Před třinácti lety, když jsme začínali v Kanceláři prošetřovat první případy odnímání dětí, pracovníci sociálněprávní ochrany si nekladli příliš otázky, kdy už je zásah do rodinného života oprávněný a kdy je nepřiměřený. Dnes se vlastně do nového občanského zákoníku promítla judikatura Evropského soudu pro lidská práva, nálezy Ústavního soudu a sjednocující stanovisko Nejvyššího soudu a daleko větší důraz se klade na preventivní sociální práci s rodinou. A tak bych mohla pokračovat. Důležité je o lidských právech mluvit, zajímat se o ně a dohlížet na jejich ochranu.

Ve funkci Veřejné ochránkyně práv působíte několik měsíců. Co se vám jeví jako stěžejní téma a na co se chcete v nejbližší době soustředit?

Je mou povinností věnovat

»Ve společnosti stále přežívá spousta předsudků, které vedou k tolerování nerovného zacházení.«

se všem problémům, s nimiž se na mne lidé obrátí a které jsou v působnosti veřejného ochránce práv. Nemohu si vybírat a řešit jen něco. Nikdy jsem ale nezastírala, že jsou mi obzvláště blízká témata týkající se ochrany práv osob omezených na svobodě a prosazování práva na rovné zacházení. Zvláště u diskriminace jsem přesvědčena, že ve společnosti stále přežívá spousta předsudků, které vedou k tolerování nerovného zacházení. Oběti diskriminace se v takové atmosféře mnohdy ani nechtějí bránit, aby svou situaci ještě nezhoršily. To není správné. Považuji proto za důležité snažit se překonávat stereotypy, měnit přístup politiků i celé společnosti k těmto tématům.

Česká republika je dlouhodobě kritizována za nerovné podmínky ve vzdělávání. V čem vidíte největší problém?

Co se daří měnit? Je možné někde přidat?

Každé dítě má stejné právo na vzdělání. Samozřejmě ne každý se stane lékařem či inženýrem, ale na začátku života by stát měl všem dětem garantovat stejnou šanci. Je nepřípustné, aby stát zasahoval do života budoucích generací tím, že určitým dětem bude klást překážky v přístupu ke vzdělání. Mění se to pomalu, ale v souvislosti se současnou vládou a činností ministra pro lidská práva vnímám naději na možný posun k lepšímu. Nepochybně bych více hovořila o rovných šancích ve vzdělání se zřizovateli škol a rodiči všech dětí. Tam často vidím obavy ze změn systému. Mělo by jasně zaznít, že rovné šance ve vzdělání jsou výhodné pro celou společnost, z lidského i ekonomického hlediska.

»Důležité je o lidských právech mluvit, zajímat se o ně a dohlížet na jejich ochranu.«

Často se mluví o inkluzivním vzdělávání jako o způsobu naplnění spravedlivého vzdělávání. V čem spatřujete jeho výhody a jaká jsou podle vás rizika spojená s jeho zaváděním do praxe?

Inkluzivní vzdělávání považuji za jedinou cestu, pokud nechceme žít v segregované společnosti. Děti se už od malička učí vnímat odlišnost jako něco přirozeného, rozšiřují si své sociální vnímání a sociální citlivost. To je něco, co naší společnosti trochu chybí. Překvapují nás projevy nejružnějšího extremismu, ale i ten pramení z neschopnosti chápat a respektovat odlišnosti a z předsudků. Právě překonávání předsudků ve společnosti považuji za nejobtížnější část zavádění inkluzivního vzdělávání. Vlastně je to jediné riziko, které v souvislosti s inkluzivním vzděláváním vidím. Nejde totiž o finanční náklady – co ušetříme na segregovaném vzdělávání, můžeme přesunout do inkluzivního. Hlavně je potřeba začít, netrávit čas hledáním

dalších a dalších možných rizik a nechávat vyrůstat další generace bez možnosti řádného vzdělání. Největší nebezpečí vidím v tom, že celá řada pedagogů není na tento model vzdělávání připravena. Přitom učitel je základním stavebním kamenem celého systému. Bez jeho fundovanosti, nasazení a náležitého ohodnocení nemůže model inkluzivního vzdělávání nikdy fungovat.

V současné době se projednává novela školského zákona, která by mimo jiné měla změnit podmínky vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Jaký dopad do každodenního života škol by podle vás přijetí návrhu novely přineslo?

Sebelepší zákon nezajistí rovnost a spravedlnost. Vždy bude záležet na mnoha faktorech a především na lidech (ne vždy právnících), kteří budou školský zákon aplikovat v praxi. Novela, kterou jsem měla možnost připomínkovat, je nepochybně dobrým začátkem. Je srozumitelná a má

myšlenku, což je v dnešní době jev, troufám si říci, víceméně sporadický. Je mi sympatické, že míra podpory pro každého žáka bude hledána na individuální bázi. Děti se přestanou zbytečně nálepkovat do třech kategorií a vyjasní se práva a povinnosti, a tím i odpovědnost jednotlivých aktérů (školy, poradenského zařízení, dětí a rodičů). Na druhou stranu je účinnost novely stanovena až na rok 2017, s čímž nesouhlasím. Každý rok čekání prohlubuje neutěšený stav tisíců dětí. Také nesouhlasím s rozšiřováním kapacity nultých ročníků. Stát musí zaměřit své úsilí na budování mateřských škol. Tam vidím budoucnost rovných příležitostí.

Co si myslíte o situaci, kdy náš vzdělávací systém, potažmo školy, nutí rodiče žáků se speciálními vzdělávacími potřebami platit z vlastních zdrojů asistenta pedagoga?

To je jen jeden z příznaků toho, že naše základní školství není nastaveno na existenci různorodého prostředí

a neumí s ním pracovat (lidsky, organizačně i finančně). Základní vzdělávání je přece bezplatné. Jelikož na asistenci často doplácí rodiče dětí se zdravotním postižením, může jít podle konkrétních okolností o diskriminaci, neboť u dětí bez postižení taková potřeba nevzniká. Rodiče se mohou u soudu domáhat upuštění od diskriminace a odstranění následku nepříznivého jednání. Za určitých okolností mohou žádat i přiměřené zadostiučinění v penězích. Rodiče však této cesty nevyužívají. Buď z neznalosti, anebo z obavy před zhoršením vztahu ve škole či na úřadě. Chápu i jejich nedůvěru v soudní systém, který rozhoduje těžkopádně a pomalu. Znam ale dobře příběh maminky jednoho autisty, která se nevzdala a dotáhla to až k Ústavnímu soudu. Negativní rozhodnutí soudu v jejím případě považuji za krajně nešťastné. Paní však podává stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva. Jsem přesvědčena, že vyhraje, a držím jí palce. Svým stano-

viskem ji ve Štrasburku podpořím.

Jakou školu byste si přála pro svá vnoučata?

Při této otázce mě napadají otřepaná klišé, kterým bych se chtěla vyhnout. Ale dobře. Určitě bych si přála, aby škola rozvíjela jejich přirozenou zvědavost, nehodnotila podle výsledku na škále 1 až 5, ale aby brala v potaz úsilí, které do práce vkládají, a hodnotila i celou cestu, kterou děti urazily od bodu A do bodu B. To dosud v českém školství postrádám. Chtěla bych, aby je škola naučila úctě k druhým a nenucenou cestou ukázala, že každý člověk má své přirozené místo pod sluncem a může se rozvíjet, pokud k tomu má vytvořeny podmínky. A samozřejmě, aby jednou na čas strávený ve škole vzpomínaly rády.

*Tomáš Habart,
Člověk v tísni, o. p. s.*

»NEZAPLATIT DÍTĚTI S POSTIŽENÍM ASISTENTA JE DISKRIMINACE«

Až u Evropského soudu pro lidská práva ve Štrasburku zřejmě skončí případ čtrnáctiletého autisty z Olomouce, u něhož krajský úřad odmítl financovat celý plat asistenta pedagoga. Obrátit se na něj zvažuje maminka chlapce, která v Česku neuspěla u žádného soudu. Na její stranu se nedávno postavila ombudsmanka Anna Šabatová, která postup krajského úřadu označila jako diskriminační.

»Maminka se nevzdala a dotáhla to až k Ústavnímu soudu. Negativní rozhodnutí soudu v jejím případě považuji za krajně nešťastné. Jsem přesvědčená, že u Evropského soudu už vyhraje. Svým stanoviskem ji ve Štrasburku podpořím,« řekla Anna Šabatová. Rodiče dětí se zdravotním postižením, kterým kraj nepřizná nárok na asistenta pedagoga, se podle Šabatové mohou bránit také antidiskriminační žalobou.

Školák, který má diagnostikovaný autismus, chodil od první třídy do běžné základní školy a učivo zvládal s podporou asistenta pedagoga. Při přechodu na druhý stupeň základní školy kraj sice souhlasil s tím, aby žák dostal asistenta, ale odmítl zaplatit celý jeho úvazek. A to i přesto, že běžnou základní školu chlapci doporučilo školské poradenské centrum a pomoci se snažila i škola, kam autista chodí.

Aby mohl jejich syn zůstat v běžné třídě, dotují rodiče plat asistenta z vlastní kapsy formou finančního daru škole, a to ve výši dva tisíce korun měsíčně. »Fakticky jsou tedy nuceni platit za základní vzdělání svého dítěte, ačkoli ostatní děti za stejné vzdělání neplatí. Ochránce práv to označil za přímou diskriminaci na základě zdravotního postižení. Může se jednat také o nepřímou diskriminaci, protože stát

opomněl či odmítl přijmout přiměřená opatření, aby měla osoba se zdravotním postižením přístup k jisté veřejné službě – vzdělání,« vysvětlila Šárka Dušková, právnička Ligy lidských práv (LLP).

Peníze jako důvod?

Olomoucký kraj se domnívá, že Veřejný ochránce práv nepochopil způsob financování regionálního školství a asistenta pedagoga. »Odbor školství nad rámec normativu poskytne škole na asistenta příspěvek. Řediteli školy je současně sděleno, že pokud objem finančních prostředků nebude vzhledem k přidělenému rozpočtu školy po úpravě na základě změny výkonů na školní rok dostatečný, je možné požádat v podzimním termínu o dofinancování,« uvedl vedoucí odboru školství Miroslav Gajdůšek. Jinými slovy, kraj podle Gajdůška finanční prostředky na asistenta poskytl a řediteli školy sdělil, že si může požádat o dodatečné financování. Liga lidských práv upozorňuje, že příběh z Olomouce není ojedinělý, a naopak jde o dlouhodobý systémový problém. I když stát musí zajistit, aby žáci se zdravotním postižením měli k asistentům přístup, právní úprava podle ní dosud neumožňovala rodičům, aby se tohoto práva

přímo domáhali. »Rozhodování o tom, kdo a v jaké výši má na asistenta nárok, probíhá mezi školou a krajem, žáci a rodiče jsou z tohoto rozhodnutí prakticky vyloučeni,« popsala další právnička LLP Zuzana Durajová. Ombudsmanka to kritizuje a požaduje, aby se rodiče mohli odvolat v případě, že kraj nárok na asistenta nepřizná. Olomoucký kraj už dlouho navrhuje, aby ministerstvo školství zavedlo samostatný rozvojový program, ze kterého by se hradili asistenti pedagoga a školy by je tak nemusely platit z peněz určených na platy učitelů a dalších svých zaměstnanců.

(pk)

ILUSTRÁČNÍ FOTO:
JIŘÍ KROUPA

ILUSTRÁČNÍ FOTO:
JIŘÍ KROUPA

PROČ JÁ SI VLASTNĚ STĚŽUJU? ANEB CO PŘINÁŠÍ DĚTEM INTEGRACE »VE VELKÉM«

Pátá třída, poslední lavice u okna: Tereška se spastickou diparézou, postižením dolních končetin. Pohybuje se na vozíku.

Čtvrtá třída, druhá lavice vlevo: Kuba, který trpí stejnou formou dětské mozkové obrny (DMO). Chodí hůř, ale sám.

Šestá třída, druhá lavice u dveří: Jana. I ona má spastickou diparézu. Po třídě se pohybuje o berlích, na delší přesuny používá vozík.

Devátá třída, poslední lavice vlevo: multihandicapovaný Honza, kterého postihla nejtěžší forma DMO – kvadruparéza. Má částečně ochrnuté

všechny končetiny. K tomu ještě poruchu řeči. Je na vozíku a potřebuje permanentní asistenci.

Ne, nejsme na návštěvě ve speciální škole pro tělesně postižené. Tohle je běžná »základka«.

ZŠ Elišky Přemyslovny v Brně-Starém Lískovci.

Ve společnosti klasických škol ale vlastně tak běžná není.

V pěti z devíti tříd je mezi zdravými spolužáky vždy jedno dítě s tělesným postižením. Nehledě na řady dětí s poruchami učení. ZŠ Elišky Přemyslovny je bez nadsázky výkladní skříň české integrace.

»Tato škola začala přijímat děti s postižením už před rokem 2005, kdy se teprve rodil nový školský zákon, který říká, že integrace je na prvním místě. První handicapované děti, které školu navštěvovaly, jsou dnes už na gymnáziích. A dodnes je tu v 9. třídě chlapec, který představoval jednu z nejtěžších integrací vůbec. Multihandicapovaný Honza sem nastoupil už rok poté, co nový zákon vstoupil v platnost. Škola to

zvládla i v první třídě, která měla plný počet dětí,« říká Eva Čadová z brněnského Speciálněpedagogického centra pro tělesně postižené.

Příběh první: Jana a maminka Jaroslava

Dvanáctiletá Jana Viždová chodí na Elišku Přemyslovnu už od školky. I když to bylo nejdál od domova, pro maminku Jaroslavu znamenalo přijetí do školky, která je součástí školy, velké vysvobození. »Obešla jsem spoustu jiných školek a všude jsem slyšela to samé: Nemůžeme vám zařídit asistentku a vy sama byste tu s ní být nemohla. Ne, my máme všude schody. Ne, paní učitelka by to nezvládala... Tady nás naopak přijali všemi deseti,« líčí žena, která s dcerou zažívala odmítání na všech stranách. Dokonce i na dětském hřišti. »Když jsme přišly na pískoviště, ostatní rodiče postupně odvedli všechny děti, až jsme tam pokaždé nakonec zůstaly samy. Jako by to všichni od nás mohli chytit.«

První handicapovaní absolventi školy jsou už na gymnáziích. Devátou třídu letos končí i chlapec, který představoval jednu z nejtěžších integrací vůbec.

Jaroslava Viždová vozí do ZŠ E. Přemyslovny v Brně svou dceru Janu. Sama pak ve škole pracuje jako asistentka pedagoga.
FOTO: J. KROUPA

Jaroslava Viždová nakonec na ZŠ E. Přemyslovny sama našla také práci. Dvě hodiny denně dělá asistentku Kubovi ve čtvrté třídě. »Škola se mi stala koníčkem. Navíc nikam jít do práce nemůžu, protože volno mám jen čtyři hodiny dopoledne. Jsem rozvedená se dvěma dcerami, které vodím do školy i domů. Přestože Jana je na vozíku, neuznali nám nárok na auto, tak chodíme pěšky,« vysvětluje paní Viždová, která musí tlačít invalidní vozík každé odpoledne do prudkého kopce.

Honza a maminka Iveta

Jako asistentka pracuje ve škole také Iveta Kozlíková, která pomáhá vlastnímu synovi Honzovi v deváté třídě. Navzdory všem pochybnostem pro multihandicapovaného Honzu to byla v dané situaci jediná možnost. »Během školky a prvních pěti let ve škole měl

»Maminka je pro nás plnohodnotný asistent pedagoga. Někdy ani není možné, aby to byl někdo jiný.«

*Kubovi ze čtvrté třídy práci ve škole částečně usnadňuje notebook.
FOTO: J. KROUPA*

Honza tři různé asistentky. Pak měl mít další. Všechno jí šlo výborně – krmení, oblékání, posazování na záchod, ale bohužel nezvládala počítač a Honza z toho byl zoufalý. Ve třídě ho totiž drží právě to, že je šikovný. Kompenzuje si tím svůj handicap. To, že byl kvůli asistentce najednou pozadu, ho totálně odrovnalo,« vypráví maminka Kozlíková. To, že asistentku bude Honzovi dělat sama, mělo být dočasné řešení, než se najde vhodná adeptka. Nakonec ale oba zjistili, že je to pro ně výhodné. Maminka ví, co se Honza ve škole učí, a dokáže jej proto snáz připravit na další den.

»Syn má spoustu problémů s ovládnutím svého těla. Musí se například rozdýchávat, aby neměl spasmus. Proto se snažím, aby se co nejvíc připravil doma a měl to tak ve škole jednodušší,« popisuje žena, která se kvůli synovi vzdala své profese stavební projektantky. Výsledek ale stojí za to. Honza nosí domů jedničky a patří

k nejlepším žákům školy. Nedávno dokonce postoupil do celostátního kola olympiády v českém jazyce. Ne vždy se podaří, aby maminka uspěla jako asistentka u vlastního dítěte. Paní Kozlíková to ale podle Evy Čadové dokázala. »Chová se totiž ke všem dětem stejně. Dokáže se odpoutat od role ochránitelky vlastního dítěte a během vyučování je opravdu víc jako asistent pedagoga,« tvrdí speciální pedagožka.

Hlavně nedělat ústupky

»Maminka je pro nás plnohodnotný asistent pedagoga. Někdy ani není možné, aby to byl někdo jiný. Pro maminku je taková role sice velmi zatěžující, ale pro rozvoj dítěte s takto závažným zdravotním znevýhodněním velmi důležitá,« připojuje se ředitelka školy Margita Kotásková a dodává: »Honza je pro nás normální žák v pubertálním věku, se vším, co s tím souvisí. Je jen uzavřený

»Honza je pro nás normální žák v pubertálním věku, jen uzavřený ve svém těle. Jinak je to ale úžasný a chytrý kluk a já jsem ráda, že má možnost učit se v běžné školní třídě.«

ve svém těle a to je jeho velký handicap. Jinak je to ale úžasný a chytrý kluk a já jsem velice ráda, že má spolu s dalšími dětmi možnost učit se v běžné školní třídě.«

Čím to, že škola E. Přemyslovny se nebojí vzdělávat tolik postižených dětí najednou? Jednak má dlouholeté zkušenosti, a pak stálý pedagogický sbor, který už tak něco nepřekvapí.

Škola integruje zhruba od roku 2000, kdy prošla velkou rekonstrukcí. Díky ní mají vozíčkáři k dispozici nájezdy i výtahy, které je zavezou ke třídám, do šaten i do jídelny. ▶

*Handicapované děti nejsou vyloučeny ze žádných školních aktivit. Tereza z páté třídy si nenechá ujít ani honičku na chodbě.
FOTO: J. KROUPA*

Než se Margita Kotásková stala ředitelkou, ve škole učila. Na inkluzi nehodlá nic měnit. »Ten trend je pro mě i pro kolegy přirozený,« říká.

FOTO: J. KROUPA

»Čím více se učitel snaží handicapované děti chlácholit a ulevovat jim, tak je to horší. Musíte jim měřit stejným metrem. Tyto děti potřebují zapadnout.«

Přítomnost dětí na vozíku už tu nikdo dávno neřeší. Ani děti, ani učitelé. »V nižších ročnících to funguje tak, že většinou holčičky mají potřebu postiženým pomáhat, starat se o ně. U kluků to přichází později a záleží, jaké to postižení je. Třeba Honza dlouho nebyl pro kluky partner. Až zjistili, jak je chytrý a že je výhoda mít ho ve skupince, tak se o něj perou,« objasňuje učitelka Eva Oznerová, která učí na prvním stupni. Na škole působí už dvacet let a za sebou má zkušenost s pěti dětmi s tělesným postižením. O tom, že by změnila místo, nikdy neuvažovala. »Odtud se odchází jen na mateřskou nebo do důchodu,« směje se. Jejím receptem na úspěch postižených dětí v běžném kolektivu je přiměřená přísnost učitele. »Čím více se učitel snaží děti chlácholit a ulevovat jim, tak je to horší. Musíte jim měřit stejným metrem. Vzpomínám si, jak paní Kozlíková přišla celá šťastná, že kluk konečně dostal poznámku. Tyto děti potřebují zapadnout. Úlevy samozřejmě dělat musíte, ale nenápadně,« radí Eva Oznerová. Když se ve škole zeptáte kohokoliv, co by změnil na současném systému českého školství, odpověď je pokaždé stejná: financování. Hlavně ve vztahu k asistentům pedagoga, protože jejich platy tu všichni

považují za potupné. Například Jaroslava Viždová za dvě hodiny asistence denně dostává 2 700 korun měsíčně.

Odbornému svářeči by plat ulízečky nedali

»Svým tabulkovým zařazením asistenti spadají do páté až šesté platové třídy, ale to, co se po nich chce, se rovná tak osmé nebo deváté platové třídě, kde se vyžaduje odborná práce. Ve fabrice by nikdo nechtěl po dělníkovi, aby dělal odborného svářeče, ale bral plat uklízečky. A toto se děje ve školství!« zlobí se Eva Čadová.

Právě kvůli nedostatku financí na asistenty už škola další děti s tělesným postižením přijmout nemůže. »Naše integrace se odvíjí od možnosti zaměstnat odpovídající počet asistentů pedagoga. Snažíme se v rámci možností asistentům přilepšit i nad rámec toho, co jim dává tabulkový stav, protože si jejich práce vážíme. Ale momentálně jsme na stropu,« lituje ředitelka Margita Kotásková. Školu vede čtvrtým rokem, předtím tu ale dlouhá léta učila. Všechny integrované děti zná od malička. Až odejdou na střední školy, dá šanci dalším dětem s postižením. »Na inkluzi

nebudu nic měnit, ten trend je pro mne i kolegy přirozený,« podotýká. Spolupráce zdravých a postižených spolužáků je podle ní oboustranně obohacující: »Děti si víc váží vlastního dobrého zdraví. Umí se chovat k lidem s jakýmkoliv znevýhodněním. Když mají někdy pocit, že se objevil nějaký rádoby velký problém, stačí se podívat k někomu, kdo nemá zdaleka takové štěstí. Většinou si řeknou: aha, proč já si vlastně stěžuju...«

Petra Klimková

Iveta Kozlíková sedí se svým synem Honzou denně v lavici. Dělá mu asistentku pedagoga. Jako jedna z mála totiž zvládá počítač.

FOTO: J. KROUPA

MÁMA ASISTENTKOU?

Najít dobrého asistenta pedagoga je úkol nadlidský. Práce hodně, peněz víc než málo, smlouva na dobu víc než (ne)určitou. Perspektiva postupu, pracovního i finančního, problematická. I to je jeden z důvodů, proč v některých případech pozici asistenta pedagoga vykonává matka dítěte se zdravotním postižením. Každý případ je jiný a určitě si taková maminka zaslouží poděkování. Pečuje doma, pomáhá i ve škole. Z hlediska systémového přístupu ale není tento model vhodný. Ani pro školy, ani pro děti. Školská soustava má plnit svoje zákonné povinnosti způsobem obvyklým ve vyspělých zemích. Za chybějícího učitele fyziky také nezaskakuje rodič. Rodič jako asistent může modifikovat výkony a pracovní úsilí žáka. Pozitivním, ale i negativním způsobem. Oceňme každou maminku, jež vynakládá síly ve prospěch dítěte, a snažme se, aby tak mohla činit doma, odpoledne, po škole...

Jan Michalík, PdF UP

ZRAKOVĚ POSTIŽENÉ DĚTI Z CELÉ REPUBLIKY ZÁVODILY V BLANSKU

»Na závody jsem pečlivě trénoval. Jak? Udělal jsem si na zahradě čáru a přes ni házel kriketákem.«

Hlasité povzbuzování, smích, nadšení, ale i výkřiky zklamání z prohry se ozývaly ze sportovního areálu v Blansku. Zrakově postižené děti a mládež tam od 2. do 6. června měřily síly v plavání, showdownu, goalballu, běhu a skoku. »Vyhrál jsem běh na 60 metrů, což mi udělalo velkou radost,« řekl nevidomý Tomáš z České Lípy. Jedenáctiletý Michal prozradil, že se doma na závody pečlivě připravoval, aby podal co nejlepší výkony. »Na zahradě jsem si udělal čáru a přes ni házel kriketákem. Všechno mě tady baví,« svěřil se mladý sportovec.

Trenérovi je třeba absolutně důvěřovat

»Dneska si myslím, že výkony ovlivnil deštěk, který se nad atletickým stadionem snesl, ale děti podávají hlavně bojovné výkony, prostě snaží se a bojují,« popsala atmosféru učitelka tělesné výchovy Marcela Kulíšková z Plzně. Daleká cesta podle ní stála rozhodně za to. »Pohostinnost Blanska je úžasná. Ubytování i spor-

toviště jsou v dosahu, takže to je ohromné plus,« dodala učitelka. Zrakově postižení závodníci potřebují při běhu doprovod, který je vede například pomocí pásky nebo šňůry. Trenérovi musí absolutně důvěřovat. Při skoku do dálky jsou navigováni tleskáním a voláním. S každým sportovcem se průvodci domlouvají individuálně.

Hry mají už téměř dvacetiletou tradici

Děti se na sportovní klání připravují většinou v hodinách prostorové orientace. »Potřebují individuální vedení a fyzicky provést daným pohybem. Pořád dokola ho opakovat. Nemůže to být pokaždé něco jiného, protože v tom pak mají zmatek,« vysvětlila ředitelka závodů Pavla Machancová z Brna. Her, které se konají nepřetržitě od roku 1996, se letos účastnilo přes šedesát dětí z Plzně, Prahy, Liberce, Opavy, Olomouce a Brna. Učitelé a vychovatelé se shodují v tom, že závody jsou pro děti velice důležité. Na setkání se vždy velmi těší.

»Navíc i děti, které skončí devátou třídou, mají zájem jet jako doprovod, průvodci, pomáhají těm mladším. Je to taková pospolitost a je to hezké, když mají zájem,« řekla Renata Paříková ze Speciálněpedagogického centra pro zrakově postižené v Liberci.

(vys)

»Zrakově postižení závodníci mají při běhu doprovod, který je vede pomocí pásky nebo šňůry. Při skoku do dálky jsou navigováni tleskáním a voláním.«

Sportovní hry pro děti a mládež se zrakovým postižením se v Blansku konají nepřetržitě od roku 1996.
FOTO: 3 x Z. VÉVODA

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ